

CONȘTIINȚA RELIGIOS-MORALĂ ȘI RESPONSABILITATEA SOCIALĂ CA FUNDAMENTE ALE INTEGRITĂȚII FAMILIEI CONTEMPORANE

Diac. lect. univ. dr. Răzvan BRUDIU

*Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia
razvanbrudiu@yahoo.com*

Pr. lect. univ. dr. Oliviu-Petru BOTOI

*Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia
oliviu_botoi@yahoo.com*

Abstract: Religious and Moral Conscience and Social Responsibility as Foundations of the Integrity of the Contemporary Family

The typical secularization of the modern society in which we live affects the Sacrament of Matrimony both by the tendency of paradoxical individualization of both husband and wife and mostly by the attack to the sacramental nature of matrimony; an attack which focuses on defining marriage as something strictly social, without any religious implications. Beyond the spiritual dimension of the family through the assumption of the veiled toil of the wedding, by virtue of a lucid religious conscience, social responsibility can be counted as another factor through which the integrity of the family can be preserved. The purpose of this study is that of showing, based on Holy Scripture's referential nuptial texts, that the union between man and woman must always be understood through the lens of Christ's union with His Church, so that the secularist worldview that sees in marriage just some ethical and social utilitarianism, without considering the communal aspect and that of loving and reciprocal sacrifice that Christian marriage has, can be successfully fought and overcome.

Keywords: *secularization, matrimony, familial integrity, moral conscience, social responsibility, Church, Christian values*

Prolegomene

În societatea actuală se poate identifica sau corela criza prin care trece credința cu criza pe care o parcurge familia creștină contemporană¹, pentru că în cazul de față vorbim despre un cerc vicios: secularizarea care duce la pierderea valorilor familiale, dar și lipsa valorilor familiale care duc la creșterea fenomenului secularizării². Mai mult decât atât, precaritatea unor valori familiale se propagă și în sânul societății, devenind tot mai șubrezită de prezența unei axiologii cu temeuri creștine. Fundamentele unei societăți sănătoase din punct de vedere etic se sprijină categoric pe asumarea și menținerea unității și integrității familiei care se sprijină pe o conștiință religio-morală lucidă și pe o responsabilitate socială altruistă. Procesul secularizării nu a pus doar credința sub semnul îndoielii, ci și adevărul uman original despre căsătorie. Secularizarea nu este echivalentul *naturalizării* căsătoriei. Din contră, secularizarea vine din negarea naturii căsătoriei, din reducerea acesteia la un contract stabilit de societate sau, cu alte cuvinte, la o căsătorie civilă, așa cum aceasta a fost înțeleasă de la Revoluția Franceză și până în zilele noastre³.

De asemenea, teza secularizării inevitabile a societății actuale este contrazisă de realitățile și progresele sociale din prezent, ale căror semne anunță mai degrabă intrarea într-o perioadă a desecularizării. Nici viitorul lumii și nici cel al creștinismului nu mai aparțin Europei secularizate, amenințate fiind de fenomenul dispariției fizice prin sinuciderea reprezentată de fenomenul imploziei sale demografice, care are drept cauză tot o gestionare eronată a integrității fizice și morale a familiei⁴. Religia creștină este acuzată astăzi, într-un mod virulent, de discursul secular, cum că aceasta este vinovată de toate actele de violență din societate. Creștinismul european tradițional a fost, prin relația biblică esențială dintre credință și procreație, prin binecuvântarea căsătoriei și a nașterilor, mai degrabă

1 Vezi Dimitra Gouti / Maria D. Kokkinou, *Criza familiei*, trad. Șerban Tica, București, Edit. Sofia, 2011.

2 Mary Eberstadt, *How the West Really Lost God: A New Theory of Secularization*, West Conshohocken: Templeton Press, 2013.

3 José Granados, „The Sacramental Character of Faith: Consequences for the Question of the Relation Between Faith and Marriage”, în *Communio: International Catholic Review*, ed. David L. Schindler et alii, vol. 41, no. 2, Summer 2014, p. 251.

4 Richard Breen / John Ermisch / Satu Helske, „Educational reproduction in Europe: A descriptive account”, în *Demographic Research*, no. 41/2019, p. 1382-1383.

o religie și o cultură a vieții, care prin creșterea demografică a dezvoltat societatea și cultura europeană⁵.

Provocările cu care se confruntă majoritatea căsniciilor de astăzi sunt legate de schimbări, privitoare la modul în care se înțelege omul pe sine însuși ca persoană, iar noua antropologie potențează cu evoluția înțelegerii noastre cu privire la căsătorie și la familie preluată din contextul cultural actual⁶. Wendell Berry susține că, de fapt, „căsătoria” obține astăzi forma unui divorț, fiind o negociere prelungită despre cum vor fi lucrurile împărțite între soți. În timpul acestei asocieri temporare la care s-au înțeles cei doi soți, „căsătoriți”, de obicei, consumă o mare cantitate de mărfuri și își dăruiesc o mare parte din ele unul altuia⁷. Deși, pare, paradoxal, descrierea făcută de Berry, aduce la lumină, în mod limpede, faptul că, în zilele noastre, căsătoria este percepută ca un tip de relație contractuală stabilită între doi oameni liberi. În loc să dea totul unul pentru celălalt, așa cum le-o cere iubirea, în cadrul acestui contract, soții își dau unul altuia numai o parte din ei. Această dăruire parțială aduce după sine, în viața lor familială, faptul că fiecare soț nu va putea să facă altceva decât să evite să piardă ceea ce se teme că a dăruit din el celuilalt soț, adică din el însuși⁸.

Conștiința religioasă și integritatea familială – o perspectivă teologică asupra expresiei „un singur trup” (Facerea 2:24)

Botezul și Euharistia sunt două momente constitutive și complementare ale rânduiei nuptiale din Biserică, care conferă contextul pentru dobânda direa caracterului sacramental al Tainei Cununiei. Prin săvârșirea acestei taine „în Domnul” și relația trupească, care aduce în actualitate expresia sacră „un singur trup”⁹, amintită în cartea Facerii, dar și de către evana gheliștii Matei și Marcu (Facerea 2:24; Matei 19:5; Marcu 10:8) sau de

5 Ioan I. Ică jr, *Canonul Ortodoxiei. Sinodul VII Ecumenic, 2. Definitivând dogmatic orthodoxia* (815-1351), Sibiu, Edit. Deisis, 2020, p. 1154.

6 Antonio Lopez, „Marriage's Indissolubility: an Untenable Promise?”, în *Communio: International Catholic Review*, ed. D. L. Schindler et alii, vol. 41, no. 2, Summer 2014, p. 271.

7 Wendell Berry, *The Art of the Commonplace: The Agrarian Essays of Wendell Berry*, ed. Norman Wirzba, Washington, DC: Counterpoint, 2002, p. 67.

8 Antonio Lopez, „Marriage's Indissolubility...”, p. 271-272.

9 Unirea soților duce la un singur trup, însă acest lucru nu înseamnă că cei doi se confundă, nu înseamnă că elementele care îi fac distincți dispar. Să fii una și să îți păstrezi identitatea și libertatea arată taina divină care definește cuplul conjugal. Vezi R. Pop, *Sensul căsătoriei la Platon și la Sfinții Părinți. De la soma la împărțirea prin trup*, Iași, Ed. Doxologia, 2012, p. 320.

Sfântul Pavel (Efeseni 5:31), dorită de Dumnezeu, noua familie întemeiată aspiră la o comuniune intimă a vieții și a iubirii, care este demnă de unirea tainică cu Biserica. Într-un anumit sens, soțul și soția devin o singură ființă conjugală. În acest cadru, primirea Euharistiei exprimă apartenența vitală a celor doi soți la Hristos și la Biserica Sa – prin mărturisirea păcatelor și prin primirea Euharistiei. Familia aparține, astfel, Tainei Euharistiei, căci iubirea soților creștini oferă conținut acesteia: iubirea lui Hristos pentru Biserică întru moarte și înviere. Taina Nunții este, astfel, sacramentul acestei Iubiri, care este indestructibilă și învins gătore în fața oricărui păcat. Familia creștină are acces direct, asemenea unei infuzii, la Taina Euharistiei, prin virtutea identității sacramentale a celor doi soți¹⁰.

Mântuitorul Hristos a confirmat această învățătură spunând că cei căsătoriți „Nu mai sunt doi, ci un trup...” (Matei 19:6). Așadar, aceasta este „taina cea mare” de care vorbește Sfântul Pavel – taina unirii bărbatului cu femeia, după chipul unirii dintre Hristos și Biserică, adică taina unirii a două realități ce se împlinesc: nu una lângă alta, ci una „în” și „prin” alta. Tradiția Bisericii a afirmat apăsător faptul că, dacă bărbatul și femeia se însoțesc „numai în Domnul” (I Corinteni 7:39), Dumnezeu Însuși vine în mijlocul lor și binecuvântează unirea dintre ei¹¹. Sfântul Vasile cel Mare interpretează textul „numai în Domnul”, afirmând despre căsătorie că aceasta trebuie să aibă pentru soți ca scop principal, nu satisfacerea plăcerilor și a dorințelor trupului, ci într-ajutorarea spirituală reciprocă, astfel încât cei doi soți să-și poată petrece viața până la sfârșit. Căsătoria are ca scop secundar procrearea și ia pentru modelul său cuvântul pe care Dumnezeu L-a spus lui Adam înainte de crearea Evei, „Să-i facem ajutor potrivit pentru el” (Facerea 2:18). Astfel, căsătoria este considerată nu doar un ritual, ci și o stare de existență îngemănată cu divinul¹². Căsătoria este o stare continuă, un cadru optim din perspectivă soteriologică pentru un bărbat și o femeie.

10 Marc OUELLET, „Marriage and the Family within the Sacramentality of the Church: Challenges and Perspectives”, în *Communio: International Catholic Review*, ed. David L. Schindler et alii, vol. 41, no. 2, Summer 2014, p. 235.

11 Petru Pruteanu, *Studiu istorico-liturgic asupra Slujbei Cununii*, disponibil la <https://www.teologie.net/data/pdf/PP-studiu-cununie.pdf> (accesat la data de 24.07.2020).

12 Patrick VISCUSO / Kristopher L. WILLUMSEN, „Marriage between Christians and Non-Christians: Orthodox and Roman Catholic Perspectives”, în *Journal of Ecumenical Studies*, 31: 3-4, Summer-Fall 1994, p. 271.

În recentul document intitulat „Pentru viața lumii. Către o etică socială a Bisericii Ortodoxe”¹³, sunt patru paragrafe-idei care analizează și răspund provocărilor cu care se confruntă mariajul creștin. Respectiv le paragrafe se regăsesc în capitolul III al documentului, intitulat „Cursul vieții omenești”. În paragraful 20, se subliniază faptul că în mod tainic, soțul și soția devin una, după cum se spune în slujba Cununiei: „Uneștei pe dâșii întrun gând; încununeazăi întrun trup.” Biserica a încorporat instituția căsătoriei – care era înainte o relație înțeleasă în mare măsură în termeni legali și de proprietate – și a transfigurat-o într-o legătură indisolubilă între persoane, care simbolizează în mod tainic pe Hristos și Biserica Sa¹⁴. Așadar, conform respectivului document, căsătoria este taina iubirii sau a iubirii umane înălțată la o dimensiune sacramentală, singura taină care implică două persoane unite liber și egal una cu cealaltă de către Dumnezeu.

Botezul ne unește cu Hristos, făcându-ne părtași la firea omenească înnoită și slăvită pe care El a dobândit-o prin Întruparea și Învierea Sa. Botezul are drept subiect firea noastră: Persoana lui Hristos este ipostaziată în lăuntru fiecărei persoane. Euharistia, în schimb, hrănește „unirea într-un singur trup” cu Hristos și revarsă asupra omului harul Duhului Sfânt într-un chip personal. Sfântul Pavel descrie unirea dintre soț și soție, ca fiind imaginea lui Hristos Mirele și mireasa Sa, Biserica. Relația analogă este cea a soțului și soției, în timp ce arhetipul e Hristos

13 În luna iunie, anul 2017, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu a numit o comisie specială de teologi „să pregătească un document oficial despre învățătura socială a Bisericii Ortodoxe, așa cum a fost aceasta oglindită și exprimată în Tradiție de-a lungul secolelor și de Patriarhia Ecumenică în practica actuală și, în special, așa cum a fost adoptată recent în documentele și deciziile Sfântului și Marelui Sinod ținut în Creta, în iunie 2016”. În luna decembrie, 2017, Patriarhia Ecumenică a trimis o enciclică oficială „către ierarhii Tronului Ecumenic, care și-au asumat sarcina dificilă a slujirii pastorale a fiilor și a fiicelor spirituale ale Patriarhiei Ecumenice și care se confruntă în mod direct cu problemele și provocările majore din lumea de astăzi, dobândind, astfel, o experiență pastorală foarte valoroasă pentru întregul Trup al lui Hristos în vederea abordării acestor chestiuni”. După depunerea oficială a documentului la Sfântul Sinod în septembrie 2019, acesta a fost trimis, în octombrie 2019, ierarhilor Sinodului și ierarhilor eparhiilor spre examinare. În ianuarie 2020, Sfântul Sinod „s-a pronunțat pozitiv asupra acestui document amplu, exprimându-și în mod oficial cuvintele de laudă și felicitările sale, dar și recunoștința profundă, din toată inima, pentru răspunsul extraordinar și pentru munca de excepție a comisiei”. Vezi prefața din *** *Pentru viața lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe. Învățătura socială a Bisericii Ortodoxe în viziunea Patriarhiei Ecumenice*, trad. Viorel Coman și Petre Maican, Oradea, Edit. Ratio et Revelatio, 2020, p. 9-16.

14 *** *Pentru viața lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe. Învățătura socială a Bisericii Ortodoxe în viziunea Patriarhiei Ecumenice*, trad. Viorel Coman și Petre Maican, Oradea, Edit. Ratio et Revelatio, 2020, p. 44.

și Biserica. Observăm că de la începutul scrierilor din Vechiul Testament și până la ultima carte a Noului Testament, legătura dintre Dumnezeu și oameni este asemenea unei relații nupțiale. Nunta Mielului înfățișată în cartea Apocalipsei (19:7 ș.u.) se referă la căsătoria în registru eshatologic dintre Hristos și Biserica Sa¹⁵. Iisus Hristos face propuneri de nuntă pentru poporul Său, astfel încât Dumnezeu vine și încheie cu oamenii un contract nupțial, un contract al familiei. Nunta dintre Dumnezeu și oameni este Crucea, iar din inima rănită a lui Hristos țâșnește Sângele iubirii și apa dătătoare de viață. Așadar, viața fără Dumnezeu este un concubinaj, o viață adulteră, pe când viața cu Dumnezeu este o viață fidei lă și plină de credincioșie.

Părinții Bisericii amintesc, adesea, de simbolismul nupțial pentru a descrie relația dintre Hristos și sufletul omului. Aceștia folosesc limbajul din cartea Cântarea Cântărilor pentru a scoate în evidență aspectul pasional, cu adevărat erotic al iubirii care unește sufletul cu Hristos, așa cum o mireasă este unită cu mirele ei. Astfel, dacă respectivul simbolism este acceptat de către Părinții Bisericii, se datorează valorii deosebite pe care Sfânta Tradiție o atribuie căsătoriei, și anume, aceea de a sluji ca o icoană vie a erosului divin, a iubirii dumnezeiești¹⁶. Societatea actuală trebuie să renunțe la o serie de prejudecăți nocive legate de căsătorie și să scoată în evidență faptul că aceasta este mai mult decât o instituție culturală sau un mijloc de propagare și conservare a neamului omenesc. În cazul în care căsătoria ar fi doar atât, Scriptura și Părinții Bisericii nu ar folosi imagini nupțiale ca modalitate principală de a descrie uniunea sacramentală și mistică a lui Hristos cu Biserica Sa¹⁷. Sfântul Ioan Gură de Aur prezintă într-un mod plastic unirea dintre Hristos și credincios la primirea Euharistiei, utilizând imaginea unirii din cadrul căsătoriei pământești: „Ce să spun”, se întrebă el, ca și cum ar fi Hristos cel care vorbește: „... Mănâncă Trupul Meu, am zis și bea Sângele Meu, ca să te am și Sus, dar și jos să Mă unesc întru totul cu tine. Nu-ți este de ajuns că pârga ta o am Sus? Oare nu te mângâie acest fapt? Și jos, iarăși, M-am pogorât, și nu oricum Mă împreunez cu tine, ci Mă amestec, sunt mâncat, sunt sfârâmat

15 Anthony STEHLIN, *Taina Căsătoriei și contracepția, Problema contracepției din perspectiva tradiției dogmatice creștin-ortodoxe*, trad. D. Dâscă, Iași, Ed. Doxologia, 2017 p. 87, 138-139.

16 John BRECK / Lyn BRECK, *Trepte pe calea vieții. O viziune ortodoxă asupra bioeticii*, trad. Gianina Filimon, București, Edit. Sophia, 2007, p. 75.

17 *** *Pentru viața lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe. Învățătura socială a Bisericii Ortodoxe în viziunea Patriarhiei Ecumenice...*, p. 44.

în părți mici, ca, astfel, unirea să se facă întru totul. Nu vreau să fie între noi vreo rupere sau fisură, ci doresc să fim împreună unul și același”¹⁸.

Două pasaje biblice ne ajută să descifrăm și să înțelegem caracterul de taină al Cununiei: Matei 19:8-9 și Efeseni 5:21-32. În primul text obi servăm faptul că Hristos leagă noutatea adusă de Persoana și de predica Sa (care este subînțeleasă în formula: „Moise a îngăduit..., [dar] Eu vă spun”) de o recuperare a adevărului originar înscris în creație referitor la „un singur trup” indisolubil al soțului și al soției. Crediința în Iisus Hristos implică, așadar, recuperarea adevărului cu privire la geneză. Hristos aduce cu El proclamarea finală și definitivă a credinței în Dumnezeu, deschizând drumul spre acel început originar, care se află la temelia experienței de iubire a omului. Caracterul sacramental al căsătoriei este indicat de această dublă relație (cu originea și cu noua plinătate adusă de către Hristos în lume). Așadar, fără să exagerăm, putem afirma că Cununia este Taina prin care lexicul creației este inclus în planul mântuirii¹⁹. Din perspectivă creștină, căsătoria este prin excelență conjugală numai în măsura în care reflectă noua creație a unui „singur trup”, care devine icoană a iubirii și slujirii reciproce între Hristos și Biserică.

În al doilea text biblic, cel din Efeseni (5:21-32), Sfântul Pavel face legătura între acel „singur trup” din cartea Facerii și acel „singur trup” care a devenit Hristos când S-a unit cu mireasa Sa, Biserica. În acest context, căsătoriile dintre creștini ocupă un loc special, pentru că ei aparțin, prin Botez, trupului mistic al lui Hristos (cf. Efeseni 5:30: „căci noi suntem mădulare ale trupului Său”). Creștinii nu pot fi uniți într-un singur trup decât în conformitate cu noul standard în acest sens, și anume trupul în care S-a unit Hristos cu Biserica Sa, iar prin apartenența la trupul lui Hristos, aceștia devin capabili să reprezinte, prin dragostea lor proprie, dragostea pe care și Iisus a arătat-o față de Biserica Sa²⁰. Prin urmare, pentru a înțelege unitatea creației și a mântuirii în cadrul unei căsnicii, în Epistola amintită se vorbește despre un context eclesiologic. Apartenența la acel „un singur trup” al lui Hristos cu Biserica este ceea ce face „unicul trup” în care se unesc cei doi soți, fiind prezentă aceeași caracteristică ineludabilă a iubirii pe care o are Hristos pentru Biserica Sa. Căsătoria nu

18 Josiah B. TRENHAM, *Căsătorie și feciorie în gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur*, trad. Lucian Filip, Iași, Edit. Doxologia, 2016, p. 189-190.

19 José GRANADOS, „The Sacramental Character of Faith...”, p. 248.

20 *Ibidem*, p. 248-249.

este, niciodată, o chestiune privată, ci ea deține permanent o dimensiune de comuniune în Hristos. Prin urmare, este esențial să înțelegem Taina Cununii, atât ca dimensiune zidită (materială), cât și ca dimensiune eclesială²¹.

Căsătoria creștină zugrăvește o icoană a relației de iubire dintre Hristos și întreg trupul Său, Biserica Universală, astfel încât căsătoria devine, în esență, o realitate eclesială. Pe de-o parte, ea este profund personală, la nivelul intimității, dar, pe de altă parte, ea este cea care îi așază pe cei doi și împreună cu restul lumii, în măsura în care o familie răspunde chemării de a face din relația lor un legământ autentic, o relație interpersonală, care îi unește cu Dumnezeu și cu întreaga *ecclesia*²². Sfântul Pavel susține că și căsătoria are un loc în Împărăția cea veșnică. Soțul devine un „singur trup” cu soția sa, precum Fiul lui Dumnezeu S-a deservit pe Sine Însuși și a devenit om, pentru ca să permită comunității popoșului Său să devină Trup al Său. Mântuitorul Hristos compară, adesea, Împărăția lui Dumnezeu cu un ospăț de nuntă, împlinind profețiile din Vechiul Testament cu privire la relația matrimonială dintre Dumnezeu și poporul ales. Căsătoria creștină este o taină a Împărăției lui Dumnezeu, nu datorită vreunei legi sau precept moral, ci datorită faptului că ea îl introduce pe om în veșnica bucurie și în veșnica iubire²³.

Pentru iudaism căsătoria a fost un legământ și a fost folosită de profeți ca o metaforă care descrie legământul dintre Dumnezeu și Israel. Acest simbolism al legământului a fost preluat de creștini, căsătoria fiind asemănată cu relația dintre Hristos și Biserică. Mai mult, infidelitatea este condamnată aspru în textele Sfintei Evanghelii și în epistolele Sfântului Pavel. Simbolismul legământului împreună cu idealul libertății spirituale prin răstignirea trupului împreună cu patimile și cu poftelile sale, presupune în cele din urmă dobândirea roadelor Duhului, care în perioada de început a creștinismului, au dus la o supraapreciere a celibatului și a monogamiei radicale (asumate). Cu toate acestea, deja în primele secole, problema sexualității și căsătoria erau percepute diferit de către autorii patristici din spațiul latin, spațiul răsăritean și Orientul siriac²⁴.

21 *Ibidem*, p. 249.

22 John BRECK / Lyn BRECK, *Trepte pe calea vieții...*, p. 67.

23 John MAYENDORFF, *Căsătoria: perspectiva ortodoxă*, trad. Cezar Login, Cluj-Napoca, Edit. Renașterea & Edit. Patmos, 2012, p. 32.

24 David HEITH-STADE, „Marriage in the canons of the council in Trullo”, în *Studia Theologica*, Routledge, Taylor & Francis Group, 64/2010, p. 7.

Mai mult, prin legătura lor, asemenea celei dintre Hristos și Biseri, că, soții sunt încorporați într-un mod nou, și anume într-un „singur trup” eclesial, în acest fel, ei ajutând la consolidarea lor în calitatea de familie creștină. Din acest motiv, în Evul Mediu, harul căsătoriei a fost descris (bazându-se pe învățătura Fericitului Augustin) drept „devenire întru Hristos”. Dacă Biserica este considerată ca structură drept „un singur trup”, dacă a fi „un singur trup” (Mireasa lui Hristos) conține definiția fundamentală, înseamnă că, de fapt, căsătoria posedă darul prin care Biserica se consolidează²⁵.

Responsabilitatea socială și integritatea familială – reflecții asupra sintagmei „creșteți să vă înmulțiți și stăpâniți pământul” (Facerea 1:28)

După cum s-a arătat în capitolul precedent, unitatea și integritatea familiei se sprijină pe o conștiință religioasă asumată. Creștinismul acordă o deosebită atenție integrității familiale atât din punct de vedere spiritual, cât și social. Însă, de cele mai multe ori o conștiință religioasă lucidă nu se poate debarasa de valorile spirituale care izvorăsc din aceasta, iar prin aceasta contribuie la păstrarea unui echilibru familial și implicit a unui echilibru social²⁶. Integritatea familiei nu trebuie conservată doar din perspectiva unei conștiințe religioase ca o datorie morală a credinței personale, ci integritatea familiei reprezintă și un factor social deosebit de important pentru menținerea unei etici sociale. Privită și din punct de vedere juridic, familia este o unitate (socială, un grup uman cu trăsături care îi sunt absolut proprii), este unicul grup social caracterizat de determinări naturale și biologice, singurul în care legăturile de dragoste și consangvinitate capătă o importanță primordială. Familia este singurul grup întemeiat esențial pe afecțiune, condițiile juridice sau normele practice mutual acceptate neintervenind decât pentru a consolida legăturile reciproce de înțelegere rezultate din unitatea de aspirații și scopuri.

Originea căsătoriei, ca legătură firească de viață între bărbat și fei meie, a fost rânduită de Dumnezeu în rai: „Și a zis Domnul Dumnezeu zeu: nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru

25 José GRANADOS, „The Sacramental Character of Faith...”, p. 255.

26 Ionuț ANASTASIU, „The social functions of the family”, în *Euromentor Journal*, no. 2/2012, p. 16.

el” (Facerea 2:18). Apoi făcând-o pe Eva din coasta lui Adam le-a zis: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul” (Facerea 1, 28). Părintele Stăniloae spune că scoaterea Evei din coasta lui Adam arată faptul că Eva era cuprinsă virtual în Adam: „Scoaterea Evei din Adam înseamnă că Eva a fost cuprinsă virtual în Adam și înainte de aducerea ei distinctă la existență. Dar a fost în Adam nu ca ceva identic cu el deci ea nefiind rezultatul unei simple dezvoltări a lui. Omul e bipolar în sine însuși. Nu mai așa e ființă dialogică. Partenerii în dialog trebuie să aibă și ceva în comun, dar și ceva deosebit, mai deosebit decât are un individ de același sex față de alt individ. «Adam a fost întotdeauna Adam-Eva». Se poate spune că aceste două aspecte ale omului sunt în așa măsură inseparabile în iubirea lui Dumnezeu, că o ființă umană, luată izolat și considerată în sine, nu e deplin om. Nu e, așa zicând, decât o jumătate de om, într-o existență izolată de completarul său. Nu e decât o jumătate neuniformă cu cealaltă jumătate”²⁷. Bărbatul și femeia sunt umani, însă integritatea umană și-o trăiesc împreună, iar această unitate este o unitate conjugală.

Din punct de vedere biblic, nașterea copiilor este legată în mod firesc de relația dintre bărbat și femeie generată de actul creației divine („Creșteți și vă înmulțiți...”, Facerea 1:28), ca sentință profetică asupra destinului omului de după căderea din Rai²⁸. Despre problematica familiei în Rai și implicit despre aspectul procreării s-a vorbit în termenii unei „uniri feciorești a ființei” și a unei „feciorii nuptiale”²⁹ concomitente a lui Adam și a Evei. Unirea dintre bărbat și femeie în vederea înmulțirii neamului omenesc are loc după căderea în păcat, iar atunci instituția căsătoriei capătă o temelie grozavă și primește un loc de cinste pentru ceea ce reprezenta prin însăși natura sa procreativă și risipitoare de patimile și poftele trupului. Întreg Vechiul Testament, prin exemplele oferite de multe personaje biblice renumite, aduce un elogiu căsătoriei dintre bărbat și femeie, iar nașterea copiilor reprezintă cea mai mare „binecuvântare primită din partea lui Dumnezeu, sursă de bucurie și semn al prezenței divine”³⁰.

27 Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003, p. 187-188.

28 Josiah B. TRENHAM, *Căsătorie și feciorie...*, p. 137.

29 *Ibidem*, p. 124 (nota 92).

30 Margaret L. HAMMER, *Giving Birth. Reclaiming Biblical Metaphor for Pastoral Practice*, (II: The Blessing of Childbirth: Old Testament Perspectives), Louisville, Westminster/John Knox Press, 1994, p. 28.

Omul e o unitate completă, pentru că unitatea se realizează în dualitatea personală neuniformă. Iar pentru ca unirea să fie desăvârșită, căsătoria trebuie să aibă o iubire desăvârșită. Astfel, și această unire deplină va fi netrecătoare, pentru că fiecare va găsi în soț nu un obiect cu posibilități de satisfacere limitate, ci o persoană inepuizabilă și veșnic nouă în imaginația și capacitatea acesteia de auto-dăruire³¹. Părintele Dumitru Popescu prezintă trei aspecte profunde ale sensului spiritual al familiei. În primul rând, familia reflectă în constituirea ei misterul Sfintei Treimi. După cum Mântuitorul Hristos a spus: „Eu și Tatăl una suntem” (Ioan 14:9), tot așa și bărbatul și femeia în căsătorie alcătuiesc o singură ființă. Însă, precum Tatăl și Fiul, deși au aceeași ființă, rămân persoane distincte, tot așa și bărbatul și femeia, deși alcătuiesc prin căsătorie o singură ființă, ei rămân totuși doi. Prin căsătorie, cei doi caută să depășească natura umană divizată după persoane, în Duhul Sfânt, ca să adâncească comuniunea din cei ce o alcătuiesc, după chipul Treimii. Familia nu este numai un fenomen natural, ci are și un fundament spiritual trinitar. În al doilea rând, familia reprezintă „biserica cea mică”, după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, în timp ce Biserica reprezintă familia cea mare. Familia nu se dizolvă, însă, nici în organismul bisericesc, nici în cel social, ci ea este cea care realizează comuniunea dintre cele două. În al treilea rând, familia are și un fundament natural, pentru că Dumnezeu a făcut pe bărbat și pe femeie să viețuiască împreună, să se înmulțească și să stăpânească creația. Totuși această bază naturală nu trebuie niciodată separată de cea supranaturală, de harul divin, menit să contribuie la susținerea ei. Unitatea dintre soți nu este doar una fiziologică, ci și una spirituală, o unitate de iubire, care sporește mereu prin nașterea pruncilor și prin responsabilitatea față de lume³².

Persoanele care nu au o conștiință religioasă asumată și moralitatea lor socială și personală nu este rodul practicării credinței, conservarea integrității familiale reprezintă un element cheie al responsabilității sociale care se traduce prin creșterea și educarea copiilor³³ și prin rolul

31 Dumitru STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 187-189.

32 Dumitru POPESCU, „Familia în cultura secularizată”, în vol. *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, București, Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002, p. 224-226.

33 Ioan TEȘU, *Familia creștină, școală a iubirii și a desăvârșirii*, Iași, Ed. Doxologia, 2011, p. 123.

social-comunitar al familiei ca celulă de bază a societății³⁴. O relație bine gestionată dintre părinți și copii dezvoltă o ordine socială în care se pecetluiesc principii morale de viațuire intracomunitară. Valorile de respect și altruism dobândite în familie își află ecoul în viața cotidiană a unei comunități prin relaționarea dintre membrii acesteia. Rolul esențial al familiei în societate poate fi observat și din propagarea unei structuri ierarhice naturale pe care membrii unei comunități o pot înțelege și asuma³⁵. Familia, ca celulă a societății umane și loc în care viața este primită, apărută și se dezvoltă, are un rol hotărâtor în construirea *culturii vieții*. În mijlocul poporului lui Dumnezeu, responsabilitatea familiei este decisivă. Aceasta decurge atât din natura ei, ca și comunitate de viață și iubire, bazată pe căsătorie, cât și din misiunea ei de a păstra, de a descoperi și de a comunica iubirea. În familia creștină, iubirea se manifestă prin disponibilitate, primire și dăruire față de celălalt. Între membrii familiei, există o solidaritate în conviețuire, de la naștere până la moarte. De aceea, instituția familiei este considerată sanctuarul vieții.

Epilog

Fractura dintre căsătorie și adevărul Tainei ca expresie a conștiinței religio-morale autentice se exprimă vizibil și prin faptul că familia s-a înstrăbănat de comuniunea euharistică și de viața plenară a Bisericii. Adunarea euharistică nu mai reflectă trupul total al Bisericii, ci doar pe sacerdot, care, în mod individual, este cel care acordă binecuvântarea, în cursul slujbelor succesive care se derulează ca pe bandă rulantă, mai ales atunci când vorbim despre serviciile religioase private din viața credinciosului. Dacă vrem să acceptăm adevărul tainei Căsătoriei, atunci trebuie să acceptăm și consecințele, oricât ar fi ele de dureroase din punct de vedere al concepției moraliste și sociale care predomină în contextul actual. Taina Cununiei nu este un mijloc de a satisface nevoile religioase ale poporului și nici de a servi finalitățile convenționale ale utilitarismului social, ci ea este o manifestare și o împlinire a adevărului Bisericii³⁶. Pentru a trăi uti-

34 Nicolae MLADIN / Orest BUCEVSCI / Constantin PAVEL / Ioan ZĂGREAN, *Teologia morală ortodoxă*, vol. II, București, Edit. Reîntregirea, 2003, p. 291.

35 Ștefan ILOAIE, „Provocări morale cu privire la familie, astăzi” în vol. *Familie, filantropie și etică socială*, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2011, p. 296.

36 Christos YANNARAS, *Libertatea moralei*, trad. Mihai Cantuniari, București, Edit. Anastasia, 2002, p. 179.

litarist, social și chiar etic, căsătoria civilă este o opțiune a vieții conjugale, însă Taina Cununii este altceva, ea e oferită de Biserică numai celor care vor să trăiască transfigurarea relației de dragoste fizică, făcând din ea, prin cruce (răstignire personală), o asceză de libertate și de dăruire totală.

Biserica are menirea și datoria să ofere un răspuns ferm problemelor contemporane referitoare la eșecurile matrimoniale, nu din perspectiva societății actuale (care ne cere un grad mai mare de permisivitate), ci din perspectiva Evangheliei și a adevărului despre iubirea familială, aprofundând, astfel, atât rădăcinile eclesiale ale căsătoriei (în contrast cu privatizarea acesteia, specifică ideologiei progresiste), cât și deschiderea acesteia către Taina lui Dumnezeu (în contrast cu secularizarea căsătoriei și reducerea ei la simpla voință sau la dimensiunea sentimentală pe care o au, unul pentru altul, mirele și mireasa sau soțul și soția).

În contextul societății actuale dominate de ideologii ateiste și seculare, este puternic afectată integritatea familiei și dimensiunea ei sacră. În pofida unor drepturi garantate prin diferite documente legislative europene și naționale, totuși familiei nu i se recunoaște pe deplin rolul ei legitim și deplin pe care îl are în menținerea și perpetuarea unei ordini morale și a unei etici sociale³⁷. Armonizarea perfectă dintre integritatea familială care se conservă printr-o curată conștiință religios-morală și printr-o responsabilitate civică sau socială altruistă se poate realiza conceptul de *familie eclesială*³⁸. Prin acesta, integritatea familiei întregeste tabloul social al comunității, iar comunitatea își asumă în ansamblul ei valoarea sacră a familiei ca mod natural de viețuire.

Bibliografie

- ✦ BERRY, Wendell, *The Art of the Commonplace: The Agrarian Essays of Wendell Berry*, ed. N. Wirzba, Washington, DC: Counterpoint, 2002.
- ✦ BRECK, John / BRECK, Lyn, *Trepte pe calea vieții. O viziune ortodoxă asupra bioeticii*, trad. Gianina Filimon, București, Edit. Sophia, 2007.
- ✦ BREEN, Richard / ERMISCH, John / HELSKE, Satu, „Educational reproduction in Europe: A descriptive account”, în *Demographic Research*, no. 41/2019, p. 1382-1383.

37 Titus CORLĂȚEAN, „Familia – între ocrotire și subminarea sa de către statul contemporan secularizat”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, nr. 5/2017, p. 25-40.

38 Vigen GUROIAN, *Ethics after Christendom. Toward an Ecclesial Christian Ethic*, Eugene, Wipf and Stock Publishers, 2004, p. 143-150.

- ✦ CORLĂȚEAN, Titus, „Familia – între ocrotire și subminarea sa de către statul contemporan secularizat”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, nr. 5/2017, p. 25-40.
- ✦ EBERSTADT, Mary, *How the West Really Lost God: A New Theory of Secularization*, West Conshohocken: Templeton Press, 2013.
- ✦ GUROIAN, Vigen, *Ethics after Christendom. Toward an Ecclesial Christian Ethic*, Eugene, Wipf and Stock Publishers, 2004.
- ✦ GOUTI, Dimitra / KOKKINOU, Maria D., *Criza familiei*, trad. Șerban Tica, București, Edit. Sofia, 2011.
- ✦ GRANADOS, José, „The Sacramental Character of Faith: Consequences for the Question of the Relation Between Faith and Marriage”, în *Communio: International Catholic Review*, ed. David L. Schindler et alii, vol. 41, no. 2, Summer 2014.
- ✦ HAMMER, Margaret L., *Giving Birth. Reclaiming Biblical Metaphor for Pastoral Practice*, (II: The Blessing of Childbirth: Old Testament Perspectives), Louisville, Westminster/John Knox Press, 1994.
- ✦ HEITH-STADE, David, „Marriage in the canons of the council in Trullo”, în *Studia Theologica*, Routledge, Taylor & Francis Group, 64/2010.
- ✦ ICĂ, Ioan I. jr., *Canonul Ortodoxiei. Sinodul VII Ecumenic, 2. Definitivând dogmatica orthodoxia (815-1351)*, Sibiu, Edit. Deisis, 2020.
- ✦ ILOAIE, Ștefan, „Provocări morale cu privire la familie, astăzi” în vol. *Familie, filantropie și etică socială. Parteneriatul Stat-Biserică în Asistența Socială*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2011.
- ✦ LOPEZ, Antonio, „Marriage's Indissolubility: an Untenable Promise?”, în *Communio: International Catholic Review*, ed. David L. Schindler et alii, vol. 41, no. 2, Summer 2014.
- ✦ MAYENDORFF, John, *Căsătoria: perspectiva ortodoxă*, trad. Cezar Login, Cluj-Napoca, Edit. Renașterea & Edit. Patmos, 2012.
- ✦ MLADIN, Nicolae, Orest BUCEVSCHI, Constantin PAVEL, Ioan ZĂGREAN, *Teologia morală ortodoxă*, vol. II, București, Edit. Reîntregirea, 2003.
- ✦ OUELLET, Marc, „Marriage and the Family within the Sacramentality of the Church: Challenges and Perspectives”, în *Communio: International Catholic Review*, ed. David L. Schindler et alii, vol. 41, no. 2, Summer 2014.
- ✦ *** *Pentru viața lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe. Învățătura socială a Bisericii Ortodoxe în viziunea Patriarhiei Ecumenice*, trad. Viorel Coman și Petre Maican, Oradea, Edit. Ratio et Revelatio, 2020.
- ✦ POP, Rodica, *Sensul căsătoriei la Platon și la Sfinții Părinți. De la soma la împărtășirea prin trup*, Iași, Edit. Doxologia, 2012.

- ✦ POPESCU, Dumitru, „Familia în cultura secularizată”, în vol. *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, București, Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002.
- ✦ PRUTEANU, Petru, *Studiu istorico-liturgic asupra Slujbei Cununii*, disponibil la <https://www.teologie.net/data/pdf/PP-studiu-cununie.pdf> (accesat la data de 24.03.2020).
- ✦ STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003.
- ✦ STEHLIN, Anthony, *Taina Căsătoriei și contracepția, Problema contracepției din perspectiva tradiției dogmatice creștin-ortodoxe*, trad. Dragoș Dâscă, Iași, Edit. Doxologia, 2017.
- ✦ TEȘU, Ioan, *Familia creștină, școală a iubirii și a desăvârșirii*, Iași, Edit. Doxologia, 2011.
- ✦ TRENHAM, Josiah B., *Căsătorie și feciorie în gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur*, trad. Lucian Filip, Iași, Edit. Doxologia, 2016.
- ✦ VISCUSO, Patrick / WILLUMSEN, Kristopher L., „Marriage between Christians and Non-Christians: Orthodox and Roman Catholic Perspectives”, în *Journal of Ecumenical Studies*, 31: 3-4, Summer-Fall 1994.
- ✦ YANNARAS, Christos, *Libertatea moralei*, trad. Mihai Cantuniari, București, Edit. Anastasia, 2002.